УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини
вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33, E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Міністерство соціальної політики України

Національна соціальна сервісна служба України

Полтавська обласна військова адміністрація

Полтавська обласна рада

ПОДАННЯ
Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
(згідно з частиною третьою статті 15 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»)

Згідно зі статтею 101 Конституції України Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений) здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина.

На підставі статей 1, 19[1] Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» під час виконання функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, працівниками Секретаріату Уповноваженого виявлено порушення прав людини у діяльності Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату (далі – будинок-інтернат, заклад, ПНІ).

Статтею 5 Загальної декларації прав людини, статтею 3 Декларації про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статтею 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 28 Конституції України

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№11043.2/25/39.2 від 03.07.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 03.07.2025 19:20
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

визначено, що ніхто не повинен зазнавати тортур або жорстокого, нелюдського або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань чи інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, а також погіршення умов перебування підопічних в закладах, що надають соціальні послуги.

Усупереч наведеним вимогам законодавства, 27.05.2025 під час відвідування будинку-інтернату групою НПМ виявлено порушення прав людини та суттєві недоліки у діяльності закладу, що потребують вжиття невідкладних заходів реагування щодо їх усунення. Детальний опис виявлених порушень наведено у звіті, що додається.

У порушення вимог статті 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, статті 27 Конституції України, вимог пункту 7 розділу XVII Державного стандарту стаціонарного догляду за особами, які втратили здатність до самообслуговування чи не набули такої здатності, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України від 29.02.2016 № 198, у закладі відсутні захисні споруди цивільного захисту (укриття) або інші приміщення придатні для укриття підопічних під час повітряної тривоги або обстрілів. Це також суперечить абзацу другому підпункту 2 пункту 5 Критеріїв діяльності надавачів соціальних послуг, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 № 185, та вимогам наказу Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 № 579 «Про затвердження вимог з питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту». У разі оголошення сигналу «Повітряна тривога» у регіоні підопічні продовжують перебувати у житлових кімнатах.

Адміністрація ПНІ, відповідно до пункту 5 та 6 Типового положення про психоневрологічний інтернат, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 957 (далі – Типове положення), несе відповідальність за створення належних умов для проживання у закладі та не повинна перекладати цю відповідальність на підопічних. Підопічні відповідно до встановлених норм забезпечуються предметами, матеріалами та інвентарем (одягом, взуттям, постільною білизною, засобами особистої гігієни, столовим посудом). Проте під час ознайомлення з документацією закладу групою НПМ встановлено, що за кошти недієздатних підопічних закуповуються господарські товари для спільного користування, зокрема: лава — вартістю 3850 грн, гойдалка — вартістю 8420 грн, шафа — вартістю 4200 грн, а також м’який інвентар, засоби гігієни тощо.

Зазначене є порушенням вимог Порядку використання сум пенсій (щомісячного довічного грошового утримання) та/або державних соціальних допомог, нарахованих відповідно до законодавства дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, недієздатним особам та особам, цивільна дієздатність яких обмежена, які є вихованцями/підопічними дитячих будинків-

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№11043.2/25/39.2 від 03.07.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 03.07.2025 19:20
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

інтернатів, психоневрологічних інтернатів, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України від 17.08.2018 № 1173, відповідно до якого грошові кошти недієздатних підопічних призначені для задоволення індивідуальних потреб конкретних осіб.

Під час відвідування групою НПМ встановлено факти систематичного залучення підопічних до понаднормової безоплатної праці, що містить ознаки трудової експлуатації, а також порушують основні принципи гуманного ставлення до осіб, які перебувають в інтернатному закладі.

У ході відвідування зафіксовано, що п’ятеро підопічних щоденно залучаються до виконання робіт на підсобному господарстві виконуючи роботу доярок. Робочий день зазначених осіб розпочинається о 05:00 ранку та триває щонайменше 7 годин щодня. Систематичні ранні підйоми та постійне залучення осіб з психічними розладами до важкої праці суперечать внутрішньому розпорядку дня ПНІ та вимогам Методичних рекомендацій щодо організації працетерапії для громадян похилого віку, осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю в закладах/установах системи соціального захисту населення, затверджених наказом Міністерства соціальної політики України від 26.11.2018 № 1778 (далі – Методичні рекомендації), та негативно впливають на психоемоційний стан підопічних.

Відсутність належної компенсації за працю та соціальних гарантій, а також постійний ризик фізичних травм може мати негативні наслідки для здоров’я, психоемоційного стану підопічних та негативно впливає на загальний рівень благополуччя підопічних.

Окрім цього, під час проведення конфіденційного спілкування з підопічними групою НПМ отримано інформацію щодо систематичного залучення осіб, які перебувають у закладі, до виконання трудових функцій, що належать до посадових обов’язків молодшого медичного персоналу та працівників кухні. Зокрема підопічні щоденно здійснюють прибирання приміщень, а також беруть участь у роботах, пов’язаних з приготуванням та роздачею їжі.

Таке залучення підопічних до праці суперечить Методичним рекомендаціям, які визначають, що працетерапія має бути спрямована на розвиток побутових, соціальних і професійних навичок, а також на підвищення рівня самообслуговування та якості життя. Натомість у закладі праця підопічних фактично використовується для виконання роботи персоналу, що є неприпустимим.

У порушення вимог Державних будівельних норм України В.2.2-18:2007 «Будинки і споруди. Заклади соціального захисту населення» житлова площа на одну особу в окремих кімнатах закладу є меншою за встановлені нормативи (8–10 м²). Наприклад, площа однієї з житлових кімнат закладу становить 24,825 м², при цьому кімната розрахована на проживання 5 осіб, унаслідок чого на одну особу припадає лише 4,97 м².

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№11043.2/25/39.2 від 03.07.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 03.07.2025 19:20
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

Групою НПМ встановлено, що в окремих житлових кімнатах закладу матраци на ліжках підопічних перебувають в зношеному стані та потребують заміни. Використання м'якого інвентарю в такому стані, створює незручності для підопічних та може негативно вплинути на їх стан здоров'я.

Приміщення лазні та прального комплексу закладу знаходяться у занедбаному стані та потребують проведення капітального ремонту. Наявні пошкодження та загальний технічний стан зазначених приміщень створюють потенційну загрозу для життя і здоров'я підопічних, зокрема можуть призвести до їх травмування.

Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню у частині першій пункту 34 Восьмої Загальної доповіді [CPT/Inf (98) 12] зазначає, що заклади необхідно підтримувати у належним чином у відремонтованому стані.

Усупереч вимогам Державних будівельних норм В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд», у одному з житлових корпусів ПНІ наявні необладнані пороги, чим створено перешкоди у пересуванні підопічних, які відносяться до маломобільних категорій населення.

Також групою НПМ встановлено, що у одному із корпусів закладу житлові кімнати підопічних обладнані прозорими скляними дверима.

Використання прозорих дверей у житлових приміщеннях не забезпечує можливості усамітнення та позбавляє приватності, зокрема під час переодягання, що є несумісним із вимогами поваги до гідності особи.

Окрім того, світло з коридору, яке проникає до кімнати через прозорі двері, може заважати підопічним у нічний час, створюючи додатковий дискомфорт і унеможливлюючи повноцінний відпочинок.

На підставі викладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, а також беручи до уваги те, що:

відповідно до пункту 5 частини другої статті 11 Закону України «Про соціальні послуги», підпункту 3 пункту 5 Положення про Міністерство соціальної політики України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.06.2015 № 423, Міністерство соціальної політики України здійснює державний контроль за додержанням вимог Закону України «Про соціальні послуги», вимог законодавства під час надання соціальної підтримки, а також контролює діяльність відповідних структурних підрозділів місцевих держадміністрацій;

відповідно до підпункту 5 пункту 4 Положення про Національну соціальну сервісну службу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.08.2020 № 783, пунктів 1, 2 Порядку здійснення державного контролю/моніторингу за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки, соціальних послуг та за дотриманням прав дітей, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.10.2021 № 1035, Національна соціальна сервісна служба України здійснює контроль за дотриманням державних стандартів надання соціальних послуг, проводить

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№11043.2/25/39.2 від 03.07.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 03.07.2025 19:20
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

моніторинг та оцінювання якості надання соціальних послуг, а також моніторинг дотримання надавачами соціальних послуг вимог законодавства під час надання соціальних послуг;

відповідно до пункту 10 частини першої статті 13, пункту 9 частини першої статті 16, статті 23 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», а також частини третьої статті 13 Закону України «Про соціальні послуги» до відання обласних державних адміністрацій належить вирішення питань охорони прав, свобод і законних інтересів громадян на відповідній території, реалізація державної політики та здійснення заходів для забезпечення соціального захисту осіб, а також здійснення контролю за додержанням вимог законодавства;

відповідно до статті 17 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, будуються на засадах їх підпорядкованості, підзвітності та підконтрольності органам місцевого самоврядування;

відповідно до статті 15 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» військові адміністрації на відповідній території здійснюють повноваження, зокрема із: управління закладами освіти, установами освіти, закладами охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту, надавачами соціальних послуг, які належать територіальним громадам або передані їм, молодіжними, підлітковими закладами за місцем проживання; організації їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення; організації надання ними послуг, у тому числі соціальних;

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 16, 19[1], 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Міністерству соціальної політики України, Національній соціальній сервісній службі України вжити в межах компетенції заходів, спрямованих на припинення та усунення виявлених порушень, зокрема організувати та провести перевірку дотримання вимог законодавства під час надання соціальних послуг Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату, а також у межах здійснення контролю за діяльністю відповідного структурного підрозділу місцевої ради надати оцінку діям чи бездіяльності відповідних посадових осіб Полтавської обласної військової адміністрації.

2. Полтавській обласній військовій адміністрації, Полтавській обласній раді забезпечити:

контроль за додержанням прав підопічних;

вжиття невідкладних заходів щодо усунення наведених порушень прав осіб, яким надаються соціальні послуги зі стаціонарного догляду, а також причин та умов, що сприяють таким порушенням, їх недопущення у подальшій діяльності Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату;

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№11043.2/25/39.2 від 03.07.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 03.07.2025 19:20
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400

облаштування на території закладу укриття з урахуванням вимог чинного законодавства;

припинення трудової експлуатації підопічних;

проведення капітального ремонту приміщення лазні та прального комплексу закладу.

3. У спосіб, передбачений чинним законодавством, вжити заходів щодо притягнення винних осіб до відповідальності.

4. Про результати розгляду подання та вжиті заходи у місячний строк повідомити Уповноваженого, додавши на підтвердження відповідну інформацію та копії документів.

Звертаю увагу, що відповідно до статті 188^{40} Кодексу України про адміністративні правопорушення, невиконання законних вимог Уповноваженого тягне за собою відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додаток: звіт про результати відвідування Грабарівського психоневрологічного будинку-інтернату на 16 арк.

Уповноважений Верховної
Ради України з прав людини **Дмитро ЛУБІНЕЦЬ**

Черевко Марина 050 967 95 51

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
№11043.2/25/39.2 від 03.07.2025
КЕП: Лубінець Д. В. 03.07.2025 19:20
368DC35ECECB2DC104000000E88D010070F70400